

SZÁNTÓ JUDIT

Bolondok gondolája

■ BEN JONSON: VOLPONE ■

Jordán Tamás (Corbaccio) és Cserhalmi György (Corvino)

darabon, és elemzésre már-már méltatlan okok miatt egy napon sem említhető a shakespeare-i mellékcelemekkel. Ben Jonson Lady Volna Volpone körüli legyeskedésével igyekezett összefonni a két szálát, Lady Volna kékharisnyáskodó sertepertélése azonban sokkal kényszere-dettebben hat, mint egy virtigli velencei

kurtizán – Canina – bekapcsolódása az aranyborjú körüli táncba. Valló Péter – feltehetően dramaturgia, Morcsányi Géza közreműködésével – két ponton is „megsegítette” az intrikának ezt a szálát; egyrészt a Ben Jonson-féle fantasztikus és csacska egykorú szenzációkat, amelyekről a két angol úr fecseg, mai magyar és nem-

zetközi hírekkel helyettesítette (és nagyon ostoba közönség lenne az, amely e poénokra nem reagálna hálásan), másrészt Lady Volnából és Peregrinusból szerelmespárt faragott, és a kissé kegyetlen, de ártalmatlan tréfát, amelyet az eredetiben Peregrinus az idegesítő Sir Politicusszal űz, a kényelmetlen férj elleni, bérnyilkosokkal végrehajtott merényletté változtatta. Más szóval a zavaró mellékszálát az előadás kétségkívül önmagán belül logikusabbá, továbbá keményebbé és drámaibbá tette, de talán még ez is kevés ahhoz, hogy elfogadtassa önmagát.

Végső soron a két változat közül az átirat látszik pergőbbnek és frissebbnek; az eredeti a radikális húzások ellenére is sokszor nehézkes és hosszadalmas – illetve ezúttal annak látszik. Ben Jonsonról közhely leírni, hogy poeta doctus mivolta, klasszicizáló hajlandósága következtében egysíkú, egy, maximum két vonásra redukált – kapzsi és rászédhető, illetve kapzsi és ravasz – jellemeket alkot, és hiányzik belőle a shakespeare-i univerzális költői-ség, minek következtében bőbeszédűnek hat; a darabjait előadó színházak tehát jól teszik, ha helyette törekednek minél drámaibb és feszesebb ökonómiára.

Igen, a színházi munka itt a lényeg. Mert az eredetihez való visszanyúlás teljes mértékben el is fogadtathatná önmagát, ha a nem túl bonyolult jellemekben, megfelelő rendezői irányítással, olyan komplex színpadi jelenlétek születnének, amelyek a kissé túl evidens jeleneteket lüktetővé, változatossá, színjátszóvá tennék. Meg nem tudnám mondani, hány ilyen nagyvonalú alakításra lenne szükség az előadás megemeléséhez; valószínűleg sokra, lévén hogy a főbb szerepek nagyjából egyenrangúak; annyi bizonyos, hogy kettő kevés erre a célra. A hivatkozott nemzeti színházi előadásból például máig is emlékszem Rajczy Lajos, Várkonyi Zoltán, Major Tamás, Básti Lajos, Olty Magda és Szörényi Éva (ez összesen hat) alakítására, sőt még Rajczy aranybrokát háziköpenyének mintájára is.

Pedig ez a mostani kettő: Kulka János (Mosca) és Jordán Tamás (Corbaccio) igazán jó. Jó annak ellenére, hogy Kulka egyetlen jellemvonással toldja csak meg a „kapzsi, de ravasz” képletet: a kivételes intelligenciával, amely átsugárzik játéka látványos eszköztelenségén. Moscája annyi szuverén emberismerettel, csendes, de egyértelmű fölényrel, kikökkenthetetlen hidegvérrel irányítja a cselekményt, s a végén olyan, már-már jagói fölényrel viseli a vesztes szerepét, hogy a nagy Jovet után – aki az átiraton alapuló filmváltozat Moscája volt – tőle sem sajnálnánk a végső diadalt. Jordán Corbaccio túlzásokra

Haumann Péter (Volpone) és Kulka János (Mosca)

Koncz Zsuzsa felvételei

csábító karakterszerepében rendkívül finom eszközökkel éppen eltalálja ökonómia és hatásosság szükséges elegyét, és megoldja, hogy az alak hitelesen ábrázolt fizikai esendősége, nagyothallása, gyengénlátása, roskatagsága ellenére se keltsen fikarcnyi szánalmat sem.

A többiek – elvégzik feladatukat; ez nem kevés, de nem is elegendő. Haumann Péter a címszerepben kapzsi és (nem elég) ravasz, ahogyan kell; hatalmas komikus rutinjából fél kézzel oldja meg az így is megoldható figurát. Kár, hogy a rendezés túl sokszor kényszeríti egyforma jelene-tekre; betegségének imitált tünetei – kapkodó lélegzet, remegő kéz – variálhatók volnának (teszem azt teljes mozdulatlan-sággal), mint ahogy az sem ártana, ha Mosca sminkmesteri tevékenysége látha-tóbb eredménnyel járna. A közönség való-színűleg olyankor is figyel, legalábbis időnként, amikor felhúzott ágya magasá-ból lesi és hangtalanul kommentálja az alant zajló bolondok farsangját; ilyenkor is elkelne Haumann játékában nagyobb változatosság; mint ahogy Achilles-sarká-nak: Moscába vetett vak bizalmának motivációja is színészi megfejtésre várna. Alakításának csúcspontja Colomba elcsá-bítási kísérlete: ahogy mammogó nagybe-tegből vérbő kujonba csap át, valóban jeles vígjátéki pillanat.

Cserhalmi György birkózik azzal a sze-repkörváltással, amelyet Corvino szerepe jelenthet számára, de a választott megoldás fojtottsága (amellyel Cserhalmi mostaná-

ban láthatóan kísérletezik) nem illik sem a figurához, sem a vígjátéki-szatirikus alap-hanghoz. Az alakításon érződik, hogy jelentős színész produkálja, de az is, hogy ez a jelentős színész nem érzi magát ele-mében.

Feszengenek a hölgyek is. Szávai Vik-tória (Celia) érdesebb, makacsabb alkata-hoz nemigen illik a naiv szendeség, Kováts Adél (Lady Volna) pedig mintha érezné szerepe drámai indokszegénysé-gét: mostani jelentékeny periódusában kivételes módon erőltetettnek ható eszkö-zökkel próbálkozik (ehhez jelmezei is a kellenél több támpontot adnak), s a grosztk hang, amelyet megpendít, azért is visszas, mert meglehetősen magányos ebben az előadásban.

A többiek: Szombathy Gyula (Voltore), Végvári Tamás (Sir Politicus Volna), Csankó Zoltán (Peregrinus), Kocsó Gábor (I. Bíró) helytállnak; Végvárítól és Csankótól nehezen indokolható szerepükben ennyi is dicséretes. Megemlítenő viszont, hogy Széles Tamás, Bonario alakítója még egyvonású szerepe (a lobbanékony) kör-vonalait sem vázolja fel.

Ami Valló Pétert illeti, az eddigiekben természetesen az ő munkájáról is szó esett. Nem nagyon lelkesedtem az előjátékért, amelynek megoldását – a színészek bevo-nulását és nyílt színi beöltözését – túl sokszor láhattuk már. Dicsérik viszont fantáziáját, térérzékét és közismerten ki-tűnő művészi ízlését a velencei közjáté-kok, köztük az álcodadoktor fellépése és

az önálló leleményű, a darab szűzséjével némiképp rokon commedia dell'arte-jele-net; és jól tagolják a cselekményt Volpone háromtagú személyzetének, a törpének, a hermafroditának és a csinibabának néma, de annál riktóbb fellépései. (Ben Jonson-nál hosszú és érdektelen erudíciós szöve-geket kapnak.) A rendező tervezte játéktér viszont a műhöz – vagy legalábbis az én ízlésemhez képest – túlzottan száraz és funkcionális.

A *Volpone* örök aktualitásában (eladó az egész világ) az a szép, hogy minden kor úgy érzi: sajátosan hozzá szól. A mon-dandó olyan evidens hát, hogy nem sokat ad hozzá az előadás vonzerejéhez. Ezért a *Volponénak* önmagáért kell helytállnia; s az előadásnak, egyes dicsérendő mozza-natai és részletmegoldásai ellenére, ez nem sikerült maradéktalanul.

BEN JONSON: VOLPONE
(Thália Színház—
Radnóti Miklós Színház)

FORDÍTOTTA: Vas István. **ZENE:** Melis László.
MOZGÁS: Bodor Johanna, Gyöngyösi Tamás.
JELMEZ: Szakács Györgyi. **DRAMATURG:** Mor-csányi Géza. **FÉNY:** Móra Ernő. **A RENDEZŐ**
MUNKATÁRSA: Őri Rózsa. **RENDEZÉS-JÁTÉKTÉR:**
Valló Péter.

SZEREPLŐK: Haumann Péter, Kulka János, Szombathy Gyula, Jordán Tamás, Cserhalmi György, Széles Tamás, Végvári Tamás, Csankó Zoltán, Kováts Adél, Szávai Viktória, Kocsó Gábor, Kardos Róbert, Árva László.